

Proč je ale tak bezpodmínečně jisté, že se nesmí činit bezpráví, to nemůže Sókratés, tento vědoucí-nevědoucí, zdůvodnit. Ale v podstatě pro to nepotřebuje důkazu. Je to jistota tkvící hlouběji než veškerá sebedůmyslněji vymyšlená teoretická jistota. Je to to, co pozdější doby nazývají jistotou srdce. Z ní vyrůstá Sókratés a v ní je také skryto tajemství jeho vlivu. Tím se stává, jak to vyjadřuje Nietzsche, „bodem obratu a vírem tak zvaných světových dějin“. Že po rozbití jistot, jak se v krizových obdobích člověku stává, zbude přece něco jistého, a to bezpodmínečná povinnost konání dobra, která tkví nezničitelně v základu srdce, je největší Sókratův objev. Této povinnosti je poslušen až k smrti, kvůli ní se nevyhne osudu. To je to, co činí postavu Sókratovu po celá staletí až dodnes vzorem filosofování.

Snad má Sókratés i v tom pravdu, že své vědění o příkazu srdce odvozuje nakonec z božství. Každopádně vypráví, že všechna jistota – nejen mravního jednání, nýbrž každého konání, ať se týká třeba naprosto běžných věcí – pochází u něho z vnitřního hlasu, který se ohlašuje jako nepřeslechnutelné varování. Nazývá jej daimonion, což právě ukazuje k oblasti božského. Neboť daimoniové jsou mu prostředníkem mezi bohy a lidmi. To však, co chápe jako své poslání – dotazovat se svých spoluobčanů a odhalovat jejich zdánlivé vědění – vysvětluje bezprostředně jako poslušnost vůči pokynu božství. Tak také chápe i svou smrt. „Kde člověk sám zaujme stanovisko v přesvědčení, že je to nejlepší, pak musí, jak se mi zdá, přijímat nebezpečí a nebrat v úvahu ani smrt ani něco jiného kromě hanby. Já bych nyní, muži athénští, jednal podivně, kdybych zde, kde mne, jak věřím, postavil bůh, abych filosoficky žil a jiné zkoušel, ze strachu před smrtí nebo před něčím jiným opustil svůj postoj.“ V útěšné důvěře, že svůj osud smí vložit do rukou božstva, bere Sókratés číši jedu v tom duchu, o němž podává svědectví závěr jeho obhajoby: „Nyní je čas odejít: pro mne, abych zemřel, pro vás, abyste žili. Kdo z nás jde vstříc lepšímu osudu, je každému skryto, kromě boha.“

PLATÓN NEBOLI FILOSOFICKÁ LÁSKA

4/

Když dnes v běžném hovoru padne jméno Platón, pak většinou jen proto, že se mluví o platonické lásce. Rozumí se tím onen druh lásky, v níž nestojí v popředí smyslová žádostivost, nýbrž duševní náklonnost, založená na respektu k osobě milovaného. Jestliže se však ptáme, proč právě tato odrůda lásky nese Platónovo jméno, není snadné dát odpověď. Ba zdá se dokonce, že se neprávem odvolává „platonická láska“ k tomuto filosofovi.

Neboť ať otevřeme Platónovo dílo kdekoliv, nikde nenajdeme ani náznak nějakého respektu k ženě. Naopak Platón tvrdí, že ženy stojí v ctnosti daleko za muži. Jako slabší pohlaví jsou daleko lstivější a vychytralejší než oni. Nazývá je povrchními, snadno vzrušivými; lehce se rozzlobí, mají sklon k hádkám, přitom jsou váhavé a pověřivé. Ano, Platón jde tak daleko, že tvrdí, že být ženou je kletbou bohů. Neboť ti mužové, kteří se nedovedli za života ovládat, byli zbabělí a nespravedliví, se po své smrti za trest znovu narodí jako ženy.

Kdo takto smýšlí o ženách, nemůže ani v manželství dávat mnoho prostoru něžnějším duševním hnutím. Vskutku se nedívá Platón na manželství z toho hlediska, že ve společné náklonnosti a smýšlení utvářejí dva lidé svůj život, nýbrž pouze z hlediska plození a výchovy dětí. Nikoliv sympatie mají dohromady spojovat muže a ženu, nýbrž úkol přivést na svět co možná řádný a zdatný dorost. Proto je věcí státu starat se o to, aby se našli ti praví partneři. Ženy mají být přidělovány mužům jako odměna za válečnickou zdatnost, nebo, ještě radikálněji, jsou chápány jako společný majetek mužů. Není to vůbec oduševnělý obraz, který podává Platón o lásce mezi mužem a ženou.

Ale v Řecku tehdejší doby existuje ještě jiným druh milostného vztahu, v němž se mohou uplatnit spíše jemnější erotické vztahy, než jaké jsou mezi mužem a ženou: poměr staršího muže k chlapci. Dnes jsme náchylní dívat se na takové vztahy skeptickým pohledem. U Řeků Platónovy doby patří to však skoro k dobrému tónu, aby se politik nebo vojevůdce zajímal o pěkné mladíky.

Něco podobného vypráví Platón o Sókratovi, svém uctívaném mistrovi. Neustále hledá styk s krásnými chlapci a doznává jednou, že je zamilován do dvou věcí: do mladého Alkibiada, geniálního a zázračného dítěte tehdejších Athén, a do filosofie. Když jindy Charmidés, bezesporu nejkrásnější mezi athénskými mladíky, se posadil vedle něho, přiznává Sókratés: „Dostal jsem se do rozpaků a moje dřívější smělost, o níž jsem se domníval, že mi usnadní s ním hovořit, byla tatam.“

Ale Sókratův poměr k mladíkům není obyčejným druhem milostného vztahu. Kde Platón o tom vypráví, objevuje se něco, co znamená „platonická láska“. O tom podává nejlepší obraz řeč, kterou má mladý Alkibiadés o Sókratovi a o níž referuje Platón v dialogu „Symposion“. Vypráví o tom, jak se vedoucí představitelé duchovních a Athén sešli na oslavě jednoho z nich, který právě získal vítězství v soutěži tragédií. Již značnou dobu chválili v řečech i v protiřečech boha Eróta. Tu vstoupil do kruhu opilý a pištkyní podpíraný Alkibiadés a začíná hovořit o Sókratovi. V náladě tohoto zvláštního okamžiku sděluje, co jinak skrývá jako tajemství: „Víte, že Sókratés je zamilován do krásných mladíků a že se vždy pohybuje kolem nich a je jimi uchvácen.“ Ve skutečnosti však „ho vůbec nezajímá, zda je krásný nebo bohatý nebo má nějakou přednost, kterou chválí dav. Považuje všechny tyto statky za bezcenné a nás samy za nic – o tom vás ujišťuji – a s ironií a s posměchem vůči davu tráví svůj život.“ Podobně se vede i jemu. A Alkibiadés pokračuje: „Myslel jsem si, že se zajímá o mou chlapeckou krásu a domníval jsem se, že je to nečekaná výhra a zázračně šťastná náhoda pro mne, neboť kdybych byl po vůli Sókratovi, mohl bych se dovědět vše, co ví. Klamně jsem si představoval kdovíco o své kráse. Tak jsem tedy uvažoval, a protože jsem předtím nebyl nikdy s ním sám bez sluhu, poslal jsem sluhu pryč a byl s ním sám... Myslel jsem si, že bude hned se mnou mluvit jako milovník s miláčkem o samotě a těšil jsem se. Ale nic takového se nestalo. Bavil se se mnou tak, jak to bylo obvyklé, a když celý den se mnou strávil, odešel. Později jsem ho vyzval, aby se mnou provozoval gymnastiku, a to proto, abych při tom něčeho dosáhl. Nuže, dělal se mnou gymnastiku a často se mnou zápasil, aniž by byl někdo přítomen. Ale co mám říct? Ani o kousek dál mi to nepomohlo. Protože jsem doposud nic nepořídil, zdálo se mi, že musím na toho muže trochu silněji najet a nesmím povolit, když už jsem s tím jednou začal. Musím se dovědět, co za tím vězí. Vyzval jsem ho tedy, aby se mnou jedl a já

bych se o něho ucházel jako mileneček o milenkou. Ale ani v tom mi nebyl hned po vůli, až po nějaké době se mi podařilo ho k tomu přemluvit. Když přišel poprvé, chtěl po hostině hned odejít. Stryděl jsem se a nechal jsem ho jít. Potom jsem o něho opět usiloval, a když jsme pojedli, bavil jsem se s ním nepřetržitě až hluboko do noci. Když chtěl pak odejít, přemlouval jsem ho, že už je pozdě a nutil ho zůstat. Ulehl tedy ke spánku na lehátko vedle mého, na němž také jedl, a nikdo jiný v síni nespál než my dva... Když pak, mužové, lampy zhasly a otroci odešli, zdálo se mi, že už se ho nemusím ostýchat a můžu se ho přímo zeptat, nač jsem myslel. Uhodil jsem na něho a řekl: ‚Sókrate spíš?‘ ‚Ne, odvětil.‘ ‚Víš, co mám na mysli?‘ ‚Copak?‘ řekl. Já nato: ‚Ty jediný se mi zdáš být milovníkem, který je mne hoden. Ale zdá se mi, že váháš, abys o mne usiloval. Se mnou je to ale tak: považuji za zcela nerozumné nebýt ti i v tom po vůli... Neboť pro mne není nic důležitějšího, než se stát co nejlepším. K tomu ale není nikdo povolanejším pomocníkem než ty. Kdybych tedy takovému muži nebyl po vůli, styděl bych se.‘ Když mne vyslechl, odvětil velmi ironicky a svým obvyklým způsobem: ‚Můj milý Alkibiade, zdá se, že skutečně nejsi špatný, kdyby bylo pravdivé, co zde říkáš o mně a o síle ve mně, skrze niž by ses mohl stát lepším. Neboť pak bys viděl ve mně nezměrnou krásu, která se naprosto odlišuje od tvé krásné představy. Když to ale nyní nahlédneš a pokusíš se se mnou vstoupit do společenství a vyměnit krásu za krásu, pak máš v úmyslu mne nemálo ošálit. Snažíš se místo zdání o krásném získat pravdu o něm a zamýšlíš vyměnit zlato za rudu. Ale pohled lépe, můj nejmilejší, aby ti třeba neuniklo, že na mně nic není...‘ Když jsem to uslyšel, řekl jsem: ‚Co mne se týče, trvám na tom. Neřekl jsem nic jiného, než jak to myslím. Ty sám nyní uvaž, co se ti zdá být pro tebe i pro mne nejlepší.‘ On odpověděl: ‚Dobře jsi řekl, neboť rozhodneme a uděláme, co v tomto a ve všem ostatním se nám zdá být to nejlepší.‘ Když jsem to slyšel a vystřílel své šípy, myslel jsem si, že je raněn. Vstal jsem a nenechal jsem ho už dál mluvit. Přehodil jsem přes něho svůj plášť, neboť byla zima, lehl jsem si pod jeho plášť a objal oběma pažemi tohoto vskutku božského a báječného muže a tak jsem ležel po celou noc. Ačkoliv jsem tohle učinil, měl nade mnou nesmírnou převahu a pohrdl mou chlapeckou krásou a vysmál se jí. Neboť, u bohů a bohyň, musíte vědět, že když jsem vedle Sókrata spal, nevstával jsem jinak, než jako bych spal vedle svého otce nebo svého staršího bratra.“

Nemělo by cenu vyprávět tuto historku, kdyby se týkala jen Sókratova podivínství. Ale ono zvláštní chování vůči miláčkoví, ona láska, která se s plnou intenzitou upíná k druhému, ale je současně zdrženlivá, tedy ona „platonická“ láska souvisí nejnivněji s tím, jak Sókratés existuje jakožto filosof a také s tím, jak Platón po příkladu Sókratově chápe podstatu filosofie. Neboť filosofie, jak jí rozumí Platón – a jak od té doby ve více nebo méně výslovném odkazu na něho byla vždy znovu a znovu chápána – je sama určitým druhem eróta, tj. v podstatě láskou.

Zkušenost, kterou udělal Alkibiadés se Sókratem, umožňuje pochopit, že filosofický erós není smyslová láska. Ta sice není zcela zavrhaná, ale erotický vztah tvoří jen východisko pro jiný druh lásky, totiž pro vzepětí, v němž Platón spatřuje podstatu filosofie. Aby k němu mohlo dojít, je nutné, aby smyslová láska neustrnula sama v sobě nebo aby se dokonce za tento vzmah považovala. Musí být překonána, a to právě směrem k onomu vyššímu.

Cesta od smyslové lásky k lásce filosofické je úchvatně vyjádřena v popisu onoho vzepětí, který dává Platón v Sympósiu do úst Sókratovi, jenž tam tvrdí, že bude vypravovat o tom, co se jako tajné učení dozvěděl od Diotimy, věstkyně z Mantineje. Ta ho poučila o tom, že pravá podstata erótu je touha po krásném nebo ještě přesněji požadavek plodit v krásném. To ale je, míní Diotima, to opravdu věčné a nesmrtelné v člověku. Neboť ten, kdo miluje krásné, chce je mít věčně. Proto patří k lásce, že milující usiluje o trvání, o nesmrtelnost. Právě tato vůle k nesmrtelnosti se však uskutečňuje po stupních vzepětí od přechodně krásného k věčnému pravzoru krásného o sobě. Všichni lidé „milují nesmrtelné“, ale protože jsou schopni plození jen podle těla, přiklánějí se k ženám a zde uskutečňují svou lásku. Opatřují si, jak se domnívají, plozením dětí nesmrtelnost, památku a štěstí pro celou budoucnost... Avšak ti, kteří jsou schopni plození podle ducha ... jak je to s těmi? – Když je některý z nich od mládí schopen plození podle duše jakožto mladíček na počátku zralosti a když nyní touží oplodňovat a plodit, pak chodí kolem a hledá krásné, v němž by mohl plodit. Neboť plodit v ošklivém nechce nikdy. Jestliže je schopen plození, cítí se být přitahován ke krásným tělům spíše než k ošklivým. A když přitom potká ještě krásnou, šlechetnou a dobrou duši, cítí se být přitahován obojím. Vůči tomuto člověku nalézá pak množství slov o ctnosti a o tom, čím má být dobrý člověk a oč má usilovat a snaží se ho vychová-

vat. Dotýká se krásného, zachází s ním a plodí to, nač již předtím zaměřoval svou plodivou schopnost. Ať přítomen či nepřítomen, myslí jen na to a vychovává spolu s ním i to zplozené. Mohou být proto spolu v daleko niternějším společenství, než je společenství prostřednictvím dětí, a v pevnějším přátelství. Neboť jsou svázáni krásnějšími a nesmrtelnějšími dětmi.

Nyní se teprve dostává Platón k hovoru o vlastním filosofickém tajemství erótu. Neboť nechává Diotimu pokračovat takto: „Potud můžeš být snad i ty, Sókrate, zasvěcen do mystérií lásky. Zda jsi ale schopen k nejvyšším oslavám a zasvěcením, kvůli nimž se to vše jiné děje, když se to správně předvede, to nevím. Já nyní ti to chci sdělit a nebude u mne chybět ochoty. Ty se ale pokus, jsi-li toho schopen, mne sledovat. Kdo jde za tím cílem správným způsobem, ten se musí začít přiklánět v mládí ke krásným tělům. Nejprve musí, je-li správně veden, milovat jediné tělo a zde plodit krásná slova. Pak musí poznat, že krása jakéhokoliv těla je sestrou krás těl jiných. Dále, že sledujeme-li, co je podstatou krásné, by bylo velkým nerozumem, kdybychom nepovažovali krásu všech těl za jednu a tutéž. Kdo to pochopí, projeví se jako milovník všech krásných těl a bude pohrdat tím, že se příliš oddával jen tělu jedinému. Nato bude považovat krásu duší za cennější než krásu v tělech. Je-li někdo ve své duši zdatný, ale má málo mladistvé krásy, bude mu to stačit. Bude ho milovat, bude se ho ujímat a bude plodit a hledat taková slova, která činí mladíky lepšími. Tím bude nucen dbát na krásné v životních postojích a zákonech, protože vše to je navzájem příbuzné, takže toho krásného, co přísluší tělu, si bude cenit málo. Od životních postojů musí jít dál k poznatkům, aby spatřil i jejich krásu. Tím, že nyní nazírá krásu v její mnohotvárnosti, nebude už sloužit jenom jednomu jedinému... Vydá se spíše na širé moře krásy, aby v jeho nazírání plodil mnohá krásná a velkolepá slova i myšlenky v nežárlivé lásce k moudrosti, až pak jako silný a dospělý spatřil ono jediné poznání, které přísluší krásnému jako takovému... Dospěv nyní ve věci lásky k cíli, spatřil náhle něco báječného a svou přirozeností krásného: A to právě to, Sókrate, kvůli čemuž se činila všechna dřívější usilování. Je to stále jsoucí, ani nevznikající, ani nezanikající, ani nenarůstající, ani se neztrácející. Ani to není hned ošklivé, ani hned krásné... Je to vlastně stále jsoucí, a to tak, že je to samo se sebou samým jedné jediné postaty. Všechno ostatní se ale na něm jistým způsobem podílí... Když tedy někdo vystoupí skrze pravou lásku k chlap-

cům vším tím popsaným, začíná patřit na ono krásné a dotýká se tím téměř cíle. Neboť to znamená přistupovat správným způsobem k věcem lásky nebo být někým jiným k nim přiváděn tím, že se začíná – vycházejí od onoho jednotlivého krásného po krásno samo – neustále vystupovat po stupních vzhůru: od jednoho krásného těla ke dvěma, od dvou ke všem, od všech krásným těl ke krásným životním postojům a od životních postojů ke krásným poznatkům, od poznatků konečně k onomu poznání, které se nevztahuje na nic jiného než na ono krásné samo... Zde, když vůbec někde, je pro člověka život hoden žití, neboť nazírá jen krásno samo.“

Tím se stává zřetelný onen hlubší smysl „platonické lásky“. Není to jednoduše potlačování smyslové žádostivosti. Jí naopak ponechává její omezené právo, ale povznáší ji na vyšší formu žádostivosti. Přes krásu těl, duší, utváření života a poznání směřuje ke kráse o sobě. Erós, jak mu rozumí Platón, je touha po ideji krásy. Tak se ukazuje, že platonická láska je co nejužší spjata s tím, co vešlo do povědomí západoevropského ducha jako Platónův velkolepý myšlenkový výkon – s jeho učením o ideách.

Ovšem cesta, po níž Platón dospívá ke svému učení o ideách, není zpočátku cestou filosofického vzletu, nýbrž cestou zklamání z politické situace jeho doby, z úpadku státu, který se projevuje na všech stranách. Když mladý aristokrat potká řemeslníka Sókrata, hned nato, jak vypravuje, spálí své tragédie a obrací se, zasažen otázkou po spravedlnosti, vášnivě k politice. Přitom ale zjišťuje, že všude vládne korupce a nespravedlnost. Nejzřetelněji je vidí, když Sókratés, jemuž nejde o nic jiného než o ctnost a spravedlnost, je odsouzen a popraven. Jestliže i člověk nejvyšší zodpovědnosti je zničen kvůli úpadku státní existence, pak musí být tato státní existence od základu špatná. Pak však není žádný jiný léčebný prostředek než radikální promyšlení fundamentu státu, a to znamená samé podstaty spravedlnosti.

Tímto poznáním se stává Platón filosofem. Neboť nyní se ptá: Co znamená spravedlnost jako taková? A jak je to s ostatními způsoby správného jednání, se statečností, s rozvážností, se zbožností, s moudrostí? Při tomto promyšlení Platón objevuje, že člověk původně ví, co je spravedlnost a co jsou ostatní ctnosti. Nese ve své duši pravzory všech těchto správných způsobů jednání. A tyto pravzory mohou a mají jeho chování určovat.

Při dalším zkoumání přichází Platónovi na pomoc další poznatek: To, že některé jednání je spravedlivé a jiné nespravedli-

vé, dále, že jedno jednání je spravedlivější než jiné, můžeme odhalit jen na základě onoho pravzoru spravedlnosti. Ale tato souvislost skutečnosti a ideje neplatí pouze pro lidské jednání. I to, co je strom, víme jen potud, pokud v sobě nosíme pravzor stromu. Poznání veškeré skutečnosti je možné pouze proto, že člověk má ve své duši pravzory jsoucího. Při pohledu na ně může říci: To je strom, tamto je zvíře, toto je zločin, to je dobrý čin.

To však dále znamená: Všechno skutečné je, čím je, pokud se to podílí na svém pravzoru a pokud usiluje o to, aby se to svému pravzoru podobalo. Strom chce být co nejvíce stromem, člověk co možná nejvíce člověkem, spravedlnost co možná nejvíce spravedlností. Vše usiluje o to, aby ve své existenci uskutečňovalo ideu sobě vlastní. Tak dospívá Platón k živému obrazu světa jako neustálému úsilí o dokonalost, čili eróta k ideji.

Je-li tomu tak, uzavírá Platón, musí se připustit, že to skutečné jsoucí nejsou věci, nýbrž ony pravzory. Věci se stávají tím, čím jsou, pouze tím, že se podílejí na pravzorech. Tak jsou pravzory, ideje, tím nejskutečnějším. Věci jsou pak pouhými obtisky idejí, a proto mají malý stupeň skutečnosti. To vlastní skutečné ve skutečném je hloubkou skutečnosti.

To další je už jen důsledek. K bytí věcí patří, že jsou pomíjivé, že vznikají, proměňují se, zanikají. To však neplatí o pravzorech. Idea spravedlnosti zůstane vždy, čím je, a právě tak idea stromu. Vždyť tak to vyjadřuje Diotima: Ono krásné samo o sobě, pravzor krásy je „vždy jsoucí, ani nevznikající, ani nezánikající, ani nenarůstající, ani nevodnoucí“. Praskutečné je tím zbaveno veškeré pomíjivosti. Jen jemu patří veškeré usilování celého světa, veškerý erós. Pomíjivé usiluje o věčné: to je pro Platóna tajemství skutečnosti.

Vycházejí z této myšlenky, chce Platón pochopit i podstatu člověka. Neboť se musí nyní ptát, odkud pocházejí pravzory, které má člověk vždy před očima, když poznává skutečné. A odpovídá: Člověk sám je nestvořil ani nenavrhl, nezískal je ale ani ze zkušenosti při své dočasné existenci zde, neboť ještě dřívě, než může označit spravedlivé jednání jako spravedlivé, strom jako strom, musí už vědět, co je spravedlnost a co strom ve své podstatě, musí už proto znát pravzory spravedlnosti a stromu. Odkud tedy pochází toto vědění? A Platón odpovídá: Musí se dostat k člověku před jeho časnou existencí, v takovém pobytu, který už vedl před svým zrozením. Když tedy poznává nějakou věc, když se mu při té příležitosti rozzáří pravzor této věci, pak to zna-

mená, že si vzpomněl na původní nazírání tohoto pravzoru, k němuž muselo dojít před jeho dočasným pobytem zde. Poznání je rozvzpomínání. Tak vede myšlenka ideje k předpokladu preexistence duše a odtud k jistotě nesmrtnosti.

O této existenci před dočasným pobytem zde, v níž člověk nazírá ideje, hovoří Platón v jednom krásném mýtu. V dialogu Faidros popisuje, jak duše v průvodu bohů vyjíždějí na nebeskou klenbu a přitom patří na pravzory všeho skutečného. „Zeus, velký kníže nebes, jede jako první, řídě svůj okřídlený vůz. Všechno uspořádává, o všechno se stará. Za ním pak následuje zástup bohů a démonů.“ K nim se připojují i lidské duše jako dvojspřežení s jedním vozatajem. Vyjíždějí, a když se dostanou do výše, vstoupí na nejvyšší místo nebeské klenby. Když tam zastaví, obrátí se, a dívají se, co je za nebeskou klenbou. Duch „každé oné duše“, která chce do sebe nabrat, co jí přísluší, uvidí tak čas od času bytí. Miluje a nazírá to pravé, živí se jím, užívá je, a pak po otočení v kruhu vrací se nazpět na totéž místo. Během jízdy pozoruje samu spravedlnost, umírněnost, pozoruje poznání... i to ostatní vsutku jsoucí, kochá se tím. Pak se duše opět dostane do oblasti pod nebeskou klenbu a jede domů. Když se tam dostane, přivede vozataj oře ke žlabu, dá mu ambrósii a napojí ho nektarem.“

Z tohoto pohledu, který byl člověku umožněn v preexistenci, zbývá v každém po celý život touha. Usiluje zpět k tomu původnímu, z něhož vyšel. Odtud pochází také snaha vymanit se ze zajetí smyslové žádostivosti a dospět k nazírání věcí, již v tomto pozemském pobytu k nazírání idejích samých.

Zde krásné nabývá zvláštního významu. Platón o tom říká v dialogu Faidros: „Když někdo vidí krásu zde a vzpomene si přitom na to pravé, narostou mu křídla a okřídlen touží po tom, aby se vznesl. To však nemůže. Proto se dívá jen jako pták vzhůru a nezajímá ho, co je dole. Potom ho obviňují, že je pomatený. Je to však ten nejlepší ze všech entusiasmů.“ Vzniká z toho, že každá lidská duše nazírala původně pravé bytí. „Avšak není pro každou duši stejně lehké vzpomínat si na ně se zřetelem na pozemské věci, a to ani pro ty, kteří tehdy jen krátce nazírali, ani pro ty, kteří se zřítíli dolů a přitom se zranili, a proto se nyní přiklánějí k pochybnému zacházení s nespravedlností, a na svaté, které tam spatřili, zapomínají. Jen málokterým zůstává dostačující vzpomínka. Když však tito pak něco spatří, co je podobné tomu, co tam viděli, jsou zcela bez sebe a nejsou mocni sami sebe.“

Cesta entusiasmů, na níž může člověk dospět již na zemském pobytu zde k čirému nazírání podstatného, je pro Platóna filosofování. Proto říká o filosofii, že „není žádného většího dobra, které bylo nebo bude dáno jako dar bohů smrtelnému rodu“. Je nejvyšším završením erótu k ideji. To, že člověka vytrhává z jeho každodenní existence a strhává ho k pravzorům, podobá se sice pomatenosti, ale o tomto druhu pomatenosti říká Platón, že je nádherná jako ono osvětlené porozumění. Neboť to má svůj původ v člověku samém, ale pomatenost eróta k ideji je naproti tomu dílem bohů. Nakonec tvrdí Platón, že erós sám svou podstatou je filosofem. Neboť filosofie znamená lásku k moudrosti a moudrost patří k nejkrásnějším věcem. Neboť jestliže erós jde za krásným, pak musí být právě moudrost tou podstatnou věcí. Erós je proto nutně „moudromilovný“, a to znamená filosofující.

O filosofovi tedy platí, co Platón říká ve Státě: Od přirozenosti usiluje k bytí. Nemůže prodlévat u mnoha jednotlivostí, o nichž se lidé domnívají, že existují. Nýbrž jde spíše dál a neztrácí odvalu, ani neupouští od eróta, dříve než pochopí povahu všeho toho, co jest... Jestliže se nyní přiblížil skutečně ke jsoucímu a zplodil tak rozum a pravdu, pak dospěl k poznání. Pak žije pravdivě a roste a je zbaven utrpení.

Tak je tomu tedy nakonec s platonicou láskou. Je vášní filosofujícího a bez ní by nebylo pravého hledání věčného. Asi měl pravdu Rousseau, když řekl, že Platónova filosofie je tou pravou filosofií pro milující.